

Δημόσιες Βιβλιοθήκες και Κοινωνικός Αποκλεισμός

Ευρωπαϊκές Πολιτικές για την πραγμάτωση
της δια βίου μάθησης

ΜΑΓΔΑ ΤΡΑΝΤΑΛΛΙΔΗ

Προϊσταμένη Διεθνούς Συνεργασίας
Γενική Γραμματεία εκπαίδευσης ενηλίκων
ΥΠΕΠΘ

Αθήνα 14-16 Ιουνίου 2006

Περιεχόμενα

- Σκοπός και στόχοι
- Οι έννοιες
- Το πλαίσιο πολιτικής
- Η Ευρωπαϊκή υπεραξία: Παραδείγματα καλής πρακτικής
- Πορίσματα της έρευνας
- Βιβλιοθήκες και Ανθρώπινο κεφάλαιο
- Στρατηγικές κοινωνικής ενσωμάτωσης
- Οι ομάδες –στόχοι
- Πληροφόρηση –Συμβουλευτική –Προσανατολισμός
- Συνεργασίες και Συμπράξεις
- Συμπεράσματα

Σκοπός και στόχοι

- να υποστηρίξω τη δυνατότητα συμβολής των Δημόσιων και Δημοτικών βιβλιοθηκών στην ανάπτυξη του Ανθρώπινου Κεφαλαίου
- να παρουσιάσω επιτυχημένες Ευρωπαϊκές πρακτικές για την αντιμετώπιση του φαινομένου του κοινωνικού αποκλεισμού με την προσφορά ευκαιριών δια βίου μάθησης για όλους
- να σχολιάσω το νέο κοινωνικό ρόλο των βιβλιοθηκών στις οικονομίες και κοινωνίες της γνώσης και τις δυνατότητες ουσιαστικής συμβολής τους στην επίτευξη των στόχων των Ευρωπαϊκών στρατηγικών

Οι έννοιες

- **Κοινωνικός αποκλεισμός (Social exclusion)**
- Είναι πολυσύνθετο φαινόμενο και περιλαμβάνει ποικίλες μορφές αποστέρησης που αποκλείουν σημαντικό τμήμα του πληθυσμού από τον τρόπο ζωής που απολαμβάνουν οι πολλοί.
- Τα άτομα αυτά δεν συμμετέχουν σε κοινωνικές ανταλλαγές και πρακτικές, καθώς και σε κοινωνικά δικαιώματα, που χαρακτηρίζουν την κοινωνική ένταξη και επομένως καθορίζουν και την ταυτότητα του κάθε ατόμου.

Οι έννοιες

- Σημαντικό στοιχείο είναι ο πολυδιάστατος χαρακτήρας τους δηλ. η αποστέρηση σε περισσότερους του ενός τομείς π.χ εκπαίδευση, απασχόληση, στέγαση, κοινωνική πρόνοια κλπ.
- Η έννοια υπονοεί την ύπαρξη περιορισμών στη πρόσβαση και την μη συμμετοχή σε κοινωνικές πρακτικές, είτε γίνονται ηθελημένα είτε όχι.
- Τέλος υπάρχει και Γεωγραφική διάσταση της έννοιας του αποκλεισμού λόγω απόστασης ή κακής σύνδεσης και συνθηκών μεταφοράς

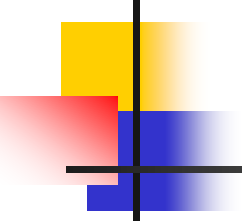
Δια βίου μάθηση (Lifelong learning)

- Είναι κάθε μαθησιακή δραστηριότητα του ατόμου καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του, με σκοπό τη βελτίωση των γνώσεων, των δεξιοτήτων και των ικανοτήτων, για την ολόπλευρη ανάπτυξη του: προσωπική, κοινωνική, πολιτιστική, πολιτική και οικονομική
- είναι **η διάσταση της μάθησης στο χρόνο**, από τη γέννηση μέχρι το θάνατο.

Μάθηση σε όλο το φάσμα της ζωής (Lifewide learning)

- Είναι κάθε μαθησιακή δραστηριότητα που έχει τυπική, μη τυπική ή άτυπη μορφή
- **Τυπική μάθηση** στο πλαίσιο των τριών βαθμίδων του εκπαιδευτικού συστήματος
- **Μη-τυπική μάθηση** είναι κάθε μορφής οργανωμένη επιμόρφωση για επαγγελματικούς ή προσωπικούς λόγους
- **Άτυπη μάθηση** είναι αυτή που γίνεται με φυσικό και όχι οργανωμένο τρόπο στην καθημερινή μας ζωή μέσα από το επαγγελματικό, οικογενειακό, κοινωνικό μας περιβάλλον ή από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης
- είναι το **εύρος του φάσματος της μάθησης**

-
-
- Ο κοινωνικός αποκλεισμός αντιμετωπίζεται με ένα σύνολο πολιτικών σε συνέργεια και προσφορά ευκαιριών δια βίου μάθησης, προσαρμοσμένες στις ανάγκες των ευαίσθητων ομάδων του πληθυσμού.

Το πλαίσιο πολιτικής

Στρατηγική της Λισαβόνας (2000-2010)

Να γίνει η Ευρωπαϊκή Ένωση μέχρι το 2010 η πιο ανταγωνιστική Οικονομία με την αξιοποίηση του μεγαλύτερου πλεονεκτήματός της, του Ανθρώπινου Κεφαλαίου της.

Οι Ευρωπαϊκές στρατηγικές:

- της κοινωνικής ενσωμάτωσης
 - της δια βίου μάθησης για όλους και
 - της ενίσχυσης της απασχόλησης
-
- τα Κράτη-Μέλη συμμετέχουν με Εθνικά προγράμματα δράσης που περιλαμβάνουν τις εθνικές πολιτικές για την επίτευξη των κοινών στόχων.

Το πλαίσιο πολιτικής

- Με ποιο τρόπο οι βιβλιοθήκες μπορούν να συμβάλλουν στην επίτευξη των στόχων αυτών;

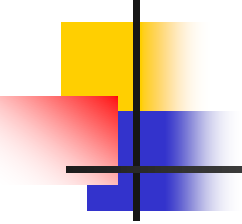
Η Ευρωπαϊκή υπεραξία: Παραδείγματα καλής πρακτικής

- Κοινοτική Πρωτοβουλία EQUAL : Οι Δημόσιες Βιβλιοθήκες υποστηρίζουν την Απασχόληση
- Learneast Μ.Βρετανία www.learneast.com
- ABSIDE –Ιταλία www.abside.net
- CARIBAL-EDIST-Γαλλία www.abf.asso.fr/
- Ευρωπαϊκά προγράμματα δράσης ΣΩΚΡΑΤΗΣ & ΛΕΟΝΑΡΝΤΟ
- Ευρωπαϊκά πιλοτικά σχέδια GRUNDTVIG/εκπαίδευση ενηλίκων
- DILLMULI σχέδιο διάδοσης αποτελεσμάτων έργων δια βίου μάθησης σε βιβλιοθήκες και Μουσεία

Πορίσματα της έρευνας

- Υπάρχει σχέση μεταξύ κοινωνικού αποκλεισμού και εκπαιδευτικών ανισοτήτων.
- Όσοι έχουν καλύτερη και περισσότερη αρχική εκπαίδευση μετέχουν πιο εύκολα στη δια βίου μάθηση
- Το ΑΕΠ μιας χώρας μπορεί να αυξηθεί κατά 3% αν ανέβει το επίπεδο του συνολικού πληθυσμού κατά μια εκπαιδευτική βαθμίδα
- Κρίσιμο επίπεδο για την ανάπτυξη θεωρείται η ολοκλήρωση της ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης από το σύνολο του πληθυσμού.

-
-
- Οι βιβλιοθήκες είναι ο φυσικός τόπος για την προσφορά ευκαιριών δια βίου μάθησης σε τοπικό επίπεδο και μπορούν να παίξουν κεντρικό ρόλο στην ανάπτυξη των δεξιοτήτων του πληθυσμού ,την τόνωση της εμπιστοσύνης του για μάθηση και την ανάπτυξη κοινωνικών δικτύων που διευκολύνουν και στηρίζουν τις πρωτοβουλίες αυτές

Δημόσιες Βιβλιοθήκες και Ανθρώπινο Κεφάλαιο

- Οι βιβλιοθήκες είναι οργανισμοί τοπικού χαρακτήρα και υψηλού κύρους και θεωρούνται ο φυσικός τόπος για την προσφορά ευκαιριών δια βίου μάθησης σε τοπικό επίπεδο.
- Οι πολίτες θεωρούν τις βιβλιοθήκες χώρους ουδέτερους, ευχάριστους και φιλικούς που προσφέρουν την αίσθηση της άνεσης και χαλαρότητας που είναι απαραίτητη προϋπόθεση για τη δημιουργία κλίματος μάθησης

Εμπόδια πρόσβασης στις βιβλιοθήκες

- Θεσμικά
- Προσωπικά και κοινωνικά
- Αντιλήψεων και ευαισθητοποίησης
- Περιβαλλοντικά

Θεσμικά

Εμπόδια που οι ίδιες οι βιβλιοθήκες , οι αρχές και το προσωπικό τους μπορεί να βάζουν και τα οποία αποθαρρύνουν ή περιορίζουν τη χρήση από κάποιες κατηγορίες πληθυσμού,όπως:

- Ωράρια λειτουργίας
- Ανάρμοστη στάση και συμπεριφορά
- Κανονισμοί και κανόνες λειτουργίας
- Χρέωση των υπηρεσιών
- Βιβλία που δεν ανταποκρίνονται στις ανάγκες ή δεν είναι εύχρηστα
- Ελλειψη επεξηγηματικών πινακίδων για προσανατολισμό
- Ελλειξη υποδομών για άτομα με αναπηρίες

Προσωπικά και Κοινωνικά

Εμπόδια που υπάρχουν λόγω προσωπικών, πολιτιστικών ή άλλων συνθηκών που επικρατούν στην κοινότητα

- Έλλειψη βασικών δεξιοτήτων ανάγνωσης, γραφής και επικοινωνίας
- Χαμηλό εισόδημα και φτώχεια
- Άμεσες η και έμμεσες διακρίσεις
- Έλλειψη κοινωνικής επαφής
- Χαμηλή αυτοεκτίμηση
- Έλλειψη μόνιμης διεύθυνσης κατοικίας

Αντιλήψεων και ευαισθητοποίησης

Αφορά μεμονωμένα άτομα ή και κοινωνικές ομάδες :

- Ατομα με χαμηλά επίπεδα εκπαίδευσης
- Ατομα που βρίσκονται σε απομόνωση
- Ατομα με προκατάληψη ότι οι βιβλιοθήκες δεν έχουν σχέση με την ζωή και τα προβλήματα τους
- Ατομα που δεν γνωρίζουν τις υπηρεσίες και δυνατότητες που προσφέρονται και δεν γνωρίζουν πώς να τις χρησιμοποιήσουν

Περιβαλλοντικά

- Φυσικά εμπόδια πρόσβασης στο κτίριο και μέσα σε αυτό
- Απομόνωση των αγροτικών και νησιωτικών περιοχών
- Κακή συγκοινωνιακή υποδομή και σύνδεση

Λειτουργίες των βιβλιοθηκών στην τοπική κοινότητα I

- Γενική πληροφόρηση και ψηφιακό αλφαριθμητισμό
- Υποστήριξη της διάδοσης της ανάγνωσης βιβλίων και της προώθησης της κουλτούρας και της γνώσης
- Προώθηση της μάθησης και της δια βίου μάθησης σε συνεργασία με το εκπαιδευτικό σύστημα
- Προώθηση της δημοκρατίας και των ίσων ευκαιριών στη γνώση και τη διαμόρφωση και ανάπτυξη των ιδεών και αντιλήψεων

Λειτουργίες των βιβλιοθηκών στην τοπική κοινότητα ΙΙ

- Ενίσχυση και ανάπτυξη της τοπικής πολιτισμικής ταυτότητας με σεβασμό στην πολυφωνία και την διαφορετικότητα
- Αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού
- Ενταξη των ευαίσθητων κοινωνικών ομάδων
- Φύλαξη και προστασία της τοπικής και εθνικής πολιτιστικής κληρονομιάς , έντυπης και προφορικής

ΟΥΝΕΣΚΟ (1994) Μανιφέστο για τις Δημόσιες Βιβλιοθήκες και Κατευθυντήριες γραμμές της IFLA/UNESCO (2001).

Νέες υπηρεσίες που παρέχονται από τις βιβλιοθήκες I

- Ανίχνευση των αναγκών του κοινού της περιοχής τους σε μάθηση
- Συνεργασίες με εκπαιδευτικούς οργανισμούς για την κάλυψη αυτών των αναγκών (σχολεία , Πανεπιστήμια, κέντρα κατάρτισης εκπαίδευση ενηλίκων)
- Σύνδεση με δίκτυα πληροφόρησης και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης

Νέες υπηρεσίες που παρέχονται από τις βιβλιοθήκες ΙΙ

- Πληροφόρηση – Συμβουλευτική – Προσανατολισμός για εκπαιδευτικές ευκαιρίες ή/και δυνατότητες απασχόλησης
- Συνεργασίες με μη κυβερνητικές οργανώσεις και άλλους κοινωνικούς φορείς για πρόσβαση σε ομάδες-στόχους υψηλής προτεραιότητας και διευκόλυνση της ένταξής τους.

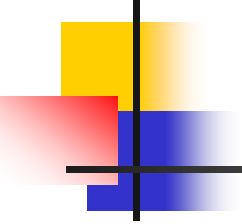
Οι νέες προκλήσεις

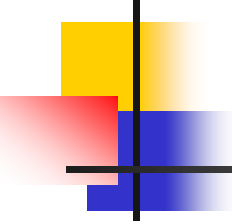
- Ανάγκη αλλαγής κουλτούρας στις βιβλιοθήκες
- Ενσωμάτωση των δυνατοτήτων που δίνουν οι νέες τεχνολογίες πληροφόρησης και επικοινωνίας
- Συνεργασία με την τοπική κοινότητα και υποστήριξη της ταυτότητας αυτής
- Ενσωμάτωση της βιβλιοθήκης και του ρόλου της στον ευρύτερο γεωγραφικό χώρο τους
- Μακροπρόθεσμες πολιτικές παρέμβασης και εξασφάλιση της ροής χρηματοδότησης για επίτευξη των στόχων τους
- Δημοσιοποίηση των αποτελεσμάτων και των ωφελημάτων για τους πολίτες από τις πολιτικές αυτές

Στρατηγικές κοινωνικής ενσωμάτωσης

- Η στρατηγική για την προσέλκυση νέου, μη παραδοσιακού κοινού μέσω οργανωμένων ενεργειών που γίνονται εκτός βιβλιοθήκης (Outreach), είναι το καλύτερο μέσο για την κοινωνική ένταξη των ευαίσθητων ομάδων που ζούν ή απειλούνται από αποκλεισμό από τη ζωή της τοπικής κοινότητας.
- Εμφαση στην προσωπική ανάπτυξη και ενδυνάμωση ομάδων του πληθυσμού (empowerment)

-
- Η έννοια της βιβλιοθήκης του 21ου αιώνα δεν εξαντλείται στο σύνολο των υποδομών , του έμπυχου δυναμικού της βιβλιοθήκης και των παραδοσιακών αναγνωστών-χρηστών. Περιλαμβάνει και το σύνολο των πολιτών της περιοχής τους που θα μπορούσαν να γίνουν χρήστες και των υπηρεσιών τις οποίες η βιβλιοθήκη θα μπορούσε να τους προσφέρει για να ικανοποιούν τις καθημερινές τους ανάγκες σε μάθηση.

Ομάδα – στόχος

- Ανεργοι
- Εργαζόμενοι που θέλουν να βελτιώσουν τις ικανότητες τους για εργασία
- Γυναίκες σε επανένταξη
- Ενήλικες που στερούνται βασικών δεξιοτήτων
- Ατομα με μαθησιακά προβλήματα
- Τσιγγάνοι και ταξιδευτές
- Πολίτες σε αγροτικές και νησιωτικές περιοχές
- Ατομα με αναπηρίες
- Μονογονεϊκές οικογένειες
- Εθνικές μειονότητες
- Μετανάστες- πρόσφυγες
- Ατομα τρίτης ηλικίας

Οι μαθησιακές τους ανάγκες

- Ελλείψεις σε βασικές γνώσεις και δεξιότητες
- Ψηφιακός αλφαριθμητισμός
- Εθνική γλώσσα ως δεύτερη
- Ξένες γλώσσες και πολιτισμοί
- Επαγγελματική κατάρτιση
- Κοινωνικές δεξιότητες
- Δεξιότητες για εξεύρεση εργασίας
- Ενθάρρυνση και ενδυνάμωση
- Συμβουλευτική – Προσανατολισμός για διαβίου μάθηση

Συνεργασίες και Συμπράξεις

Γιατί ;

- Δίνονται λύσεις συλλογικές και όχι ατομικές στα κοινωνικά προβλήματα μιας περιοχής που απαιτούν κοινή αντιμετώπιση
- Οι εταίροι μοιράζονται από κοινού το υπάρχον προσωπικό ,τον εξοπλισμό, τις κτιριακές υποδομές και την εμπειρογνωμοσύνη
- Οι οργανισμοί που συνεργάζονται μπορούν αν συνδεθούν πιο εύκολα με δίκτυα και προσφέρουν περισσότερες και εξειδικευμένες εκπαιδευτικές ευκαιρίες
- Οι κυβερνήσεις χρηματοδοτούν πιο εύκολα συμπράξεις για μεγιστοποίηση του αποτελέσματος
- Διευκολύνεται η πρόσβαση σε περισσότερους χρήστες και η ποικιλομορφία στις εκπαιδευτικές ευκαιρίες

Μοντέλα συμπράξεων

- Μοντέλο χρηματοδοτικής διεύρυνσης
με σκοπό τις συγχρηματοδοτήσεις έργων
- Μοντέλο της συνέργειας
με σκοπό τη μεγιστοποίηση του αποτελέσματος, οι εταίροι συνεισφέρουν σε γνώση, εμπειρία, προσωπικό. Μπορούν να πετύχουν μαζί ότι δεν μπορούν από μόνοι τους.
- Μοντέλο του μετασχηματισμού
με σκοπό την αλλαγή του συνηθισμένου τρόπου σκέψης και εργασίας. Προϋποθέτει την υιοθέτηση καινοτόμων μεθόδων εργασίας π.χ. project management, έρευνα-δράση, συμμετοχική έρευνα κλπ.

Συνεργατικές δια βίου μάθησης σε τοπικό επίπεδο I

- Διαφέρουν στο πλαίσιο, τη στόχευση, τη διάρκεια, τη μέθοδο εργασίας κλπ.
- Συνεργασία δύο οργανισμών με κοινά ενδιαφέροντα και αμοιβαία εμπιστοσύνη
 - Συνεργασία φορέων για τη λύση ενός τοπικού δύσκολου προβλήματος
 - Περισσότεροι οργανισμοί με κοινό στόχο σε μικρής κλίμακας πρόγραμμα

Συνεργατικές δια βίου μάθησης σε τοπικό επίπεδο II

- Οργανισμοί σε δικτύωση για τεχνικές υπηρεσίες και δεξιότητες
- Μεγάλης κλίμακας ολοκληρωμένες παρεμβάσεις πολυετούς διάρκειας π.χ προγράμματα ανάπτυξης και αναζωογόνησης φτωχών κοινοτήτων και περιοχών.

Παράγοντες που καθορίζουν την επιτυχία των συμπράξεων

- Σύνδεση με τις εθνικές και περιφερειακές πολιτικές
- Εξασφάλιση χρηματοδοτήσεων μακράς πνοής
- Η ενσωμάτωση των νέων τεχνολογιών πληροφόρησης και επικοινωνίας
- Οι επιτυχημένες συμπράξεις και οι συνεργασίες σε τοπικό επίπεδο
- Κατάρτιση του στελεχικού δυναμικού
- Η αξιολόγηση των παρεμβάσεων και η μέτρηση των ωφελημάτων για τις ομάδες - στόχους

Συμπεράσματα I

- Η Πληροφόρηση και Τεκμηρίωση είναι πρωταρχικό δικαίωμα του πολίτη
- Η πρόσβαση στην: Γνώση, τις Ιδέες, την Κουλτούρα και την Πληροφορία πρέπει να είναι ελεύθερη για όλους
- Οι δημόσιες και δημοτικές βιβλιοθήκες του 21ου αιώνα θα πρέπει :
- να συμπεριλάβουν κατά προτεραιότητα στην ατζέντα τους, δράσεις για την αντιμετώπιση και την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού στην περιοχή τους

Συμπεράσματα II

- να προσφέρουν εξειδικευμένες υπηρεσίες «στα μέτρα» των αναγκών των κατοίκων της περιοχής τους και ιδιαίτερα των ευαίσθητων κοινωνικών ομάδων
- να λειτουργούν ως τοπικά κέντρα μάθησης αξιοποιώντας όλες τις δυνατότητες που υπάρχουν ήδη και επεκτείνοντας τις δυνατότητες αυτές με τη μέθοδο των συνεργατικών δια βίου μάθησης, τοπικών συμπράξεων και τεχνικής υποστήριξης
- να παρέχουν οικονομικές (αν όχι δωρεάν) υπηρεσίες πρόσβασης στο διαδίκτυο.

Συμπεράσματα ΙΙΙ

Οι **βιβλιοθήκες** δεν θα λύσουν από μόνες τους τα κοινωνικά προβλήματα. Θα πρέπει να προσφέρουν στους πολίτες το κατάλληλο περιβάλλον και τις συνθήκες, ώστε να δίνουν οι ίδιοι λύσεις στις πολλαπλές ανάγκες που δημιουργεί η σημερινή κοινωνία.